

ย่าฝั่งธนฯเรียนรู้ชาติไทยสมัยต้นรัตนโกสินทร์

หลังจากประสบความสำเร็จจากการจัดกิจกรรมครั้งที่ผ่านมา ล่าสุด บริษัท บัตรกรุงไทย จำกัด (มหาชน) หรือเคทีซี จัดกิจกรรมต่อเนื่อง "ย้อนกาลเก่า เล่ารัตนโกสินทร์ ยินผ่านวรรณกรรม" พาชมศาสนสถานสำคัญที่เกี่ยวข้องกับตระกูล "บุณนาค" ซึ่งเป็นขุนนางที่มีบทบาทสำคัญในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 มาจนถึงต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 โดยเชิญ "อ.นัท" จุลภัสสร พนมวัน ณ อยุธยา ผู้เชี่ยวชาญ ด้านศิลปวัฒนธรรมเป็นวิทยากร

ทริปนี้เราเริ่มต้นที่ วัดพิชยญาติการามตั้งอยู่ริมคลองสมเด็จพระเจ้าพระยา เขตคลองสาน เดิมทีเป็นวัดร้าง และไม่มีหลักฐานว่าสร้าง ขึ้นในสมัยใด ต่อมาระหว่างปี พ.ศ.2372- 2375 สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติ (ทัต บุนนาค) หรือ "สมเด็จพระยาองค์น้อย" ได้บูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ทั้งวัดเป็นศิลปะแบบไทยผสมจีนซึ่งเป็นที่นิยมในสมัยนั้น เมื่อแล้วเสร็จได้น้อมเกล้าฯ ถวายเป็นพระอารามหลวงในสมัยรัชกาลที่ 3 พระราชทานนามว่า "วัดพระยาญาติการาม" ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 พระราชทานนามใหม่เป็น "วัดพิชยญาติการาม"

"อ.นัท" จุลภัสสร เล่าว่า รูปทรงศิลปะของวัดพิชยญาติการาม เป็นการผสมผสานระหว่างไทยกับจีน ด้านบนของพระอุโบสถไม่มีช่อฟ้า ใบระกา เนื่องจากรัชกาลที่ 3 ทรงเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่ทนจึงตัดสิ่งเหล่านี้ ออกแล้วใช้การก่ออิฐถือปูนแทน รวมถึงศิลปะรูปแบบปราสาทซึ่งปรากฏชัดในช่วงรัชกาลที่ 3 ต่อมาจนถึงต้นรัชกาลที่ 4 อีกจุดเด่นของวัดนี้คือ รอบฐานพระอุโบสถด้านนอกมีหินแกรนิตแกะสลักเรื่องราว พงศาวดารจีน "สามก๊ก" ซึ่งยังคงความสมบูรณ์รายล้อมทั้ง 4 ด้าน

จากจุดแรกเราไปต่อกันที่ อุทยานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีภายในซอย สมเด็จพระเจ้าพระยา 17 ที่ดินในบริเวณอุทยาน นี้ ส่วนหนึ่งเป็นบ้านเก่าของ เจ้าพระยา ศรีพิพัฒน์รัตนราชโกษาธิบดี (แพ บุนนาค) อธิบดีกรมพระคลังสินค้าใน รัชกาลที่ 5 เป็นอาคารตึกแถวผสมไม้ ขนาดใหญ่ 2 ชั้น 2 หลังตั้งขนานกัน ด้านซ้ายมือเป็นตึก 2 ชั้น ลักษณะ ที่ล้อมรอบนี้ประยุกต์จากสถาปัตยกรรมแบบจีน อาจเก่าแก่ถึงสมัย รัชกาลที่ 3 ซึ่งเป็นช่วงที่สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติ (ทัต บุนนาค) เป็นผู้ปกครองชุมชนในย่านนี้ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 โปรดเกล้าฯ ให้อนุรักษ์และพัฒนาให้เป็นอุทยานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเนื่องจากเป็นย่านประวัติศาสตร์ใกล้เคียงกับสถานที่ซึ่งสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเคยประทับตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์

ที่นี่เราได้ "ป้าต้อย" สมบัติ แยมอุทัย หัวหน้าฝ่ายพิพิธภัณฑสถานร่วมถ่ายทอดความรู้ ซึ่งป้าต้อยเล่าให้ฟังว่า สมเด็จพระเจ้า ท่านเป็นสามัญชน บ้านอยู่ในซอยข้างทองหลังวัดอนงค์าราม ซึ่งเป็นชุมชนของคนที่เป็นช่างทำทอง นั่นเพราะพ่อแม่ของท่านเป็นช่างทำทองนั่นเอง สมเด็จพระเจ้าท่านโปรดชีวิตที่เรียบง่าย เห็นได้จากบ้านที่ท่านเคยอยู่เป็นบ้านไม้หลังเล็กๆ ประกอบด้วย 3 ห้องเท่านั้นคือ ด้านหน้าสุดเป็นห้องทำทอง ถัดมาเป็นห้องนอน และด้านในสุดเป็นห้องครัว ซึ่งเรื่องราวต่างๆ เหล่านี้ สมเด็จพระเจ้าท่านทรงเล่าให้ลูกๆ ฟัง จนเป็นที่มาของหนังสือ "แม่เล่าให้ฟัง" พระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

ห่างกันไม่กี่ปีเป็นที่ตั้งของ ลัทธิ 1919 ลัทธิมาจากชื่อเดิมของสถานที่ "ฮวย จุง ลัทธิ" หมายถึง ท่าเรือกลไฟ สร้างโดยต้นตระกูลพิศาลบุตรคหบดีเชื้อสายจีน ต่อมาการทำเรือแห่งประเทศไทยเข้ามามีบทบาทในการค้าขายกับต่างชาติมากขึ้น ท่าเรือนี้จึงค่อยๆ ลดบทบาทลง ตระกูล "หวังหลี" จึงเข้ามารับช่วงเป็นเจ้าของต่อและปรับปรุงเป็นอาคารสำนักงาน ที่อยู่พนักงานและสินค้าการเกษตรของตระกูล ปัจจุบันทายาทรุ่นที่ 5 ได้ร่วมอนุรักษ์ฟื้นฟูและเปลี่ยนชื่อเป็นลัทธิ 1919 โดยหวังให้เป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ศิลป์ไทย-จีนริมแม่น้ำเจ้าพระยา

จุดสุดท้ายสำหรับทริปนี้ คือ วัดประยุรวงศาวาสวรวิหารเป็นพระอารามหลวงชั้นโท โดย สมเด็จพระเจ้าบรมมหาพระยุรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) หรือ สมเด็จพระยาองค์ใหญ่ในตระกูลบุนนาค เป็นผู้สร้างเมื่อครั้งดำรงตำแหน่งสมุหพระกลาโหมและเสนาบดีพระคลัง ผู้สำเร็จราชการทั่วทั้งพระราชอาณาจักร และเป็นหัวหน้าสนธิสัญญา เบาว์ริง ต่อมาถวายเป็นพระอารามหลวงในสมัยรัชกาลที่ 3 ซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานนามว่า "วัดประยุรวงศาวาส"

เมื่อแรกสร้างวัดนั้นอาคารสถานที่สมเด็จพระยาองค์ใหญ่สร้างน่าจะมีพระอุโบสถ พระวิหารพระพุทธรูป พระบรมธาตุมหาเจดีย์ และสระเต่าเขามอ โดยพระบรมธาตุมหาเจดีย์นั้นกำหนดสร้างที่หลังหลังจากเมื่อมีงานฉลองวัดแล้ว แต่ยังสร้างไม่ทันแล้วเสร็จ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ก็ถึงแก่พิราลัยลงก่อน สมเด็จพระเจ้าบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) บุตรชายคนโตจึงรับช่วงสร้างต่อจนแล้วเสร็จในสมัยรัชกาลที่ 4 ด้านในพระบรมธาตุมหาเจดีย์เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ

ที่มา : ย่าฝั่งธนฯเรียนรู้ชาติไทยสมัยต้นรัตนโกสินทร์. (2561,17 กรกฎาคม). *คมชัดลึก*, 12.